

Hər bir xaqın tarixində elə sənət növü var ki, ölkə mədəniyyətinin bir hissəsi həmin sahədə təcəssüm olunur. Belə sənət növlərindən biri olan xalçaçılıq sənəti xalqımızın əldə etdiyi ən böyük nailiyyətlərdəndir.

Ölkəmizin başdan-başa bərəkətli torpaqlarını, meşələrini, çəmənliklərini özündə əks etdirən xalçalar sanki keçmişin danışan dilidir. Qədim dövrlərdən yayda yaylaqda, qışda qışlaqda olan əcdadlarımız öz alaçıqlarını xalçalarla bəzə-

Danışan ilmələr

rir. Qadın və qızların toxuduğu xalçalar ilə həm də onların səliqə-sahmanlarına da qiymət vermişlər. Eyni zamanda bu sənət sahəsi uzun müddət əhalinin gəlir mənbəyi olub. Məhz buna görə də Azərbaycanın incə naxışlı, gözəl ornamentli xalçaları dünyanın hər yerinə yayılmış və hər zaman diqqət mərkəzində

da Azərbaycan xalçalarına ikinci ömür verən, onları dünya miqyasında tanıdan, vaxtilə Lətif Kərimovdan dərs alan, xalçaçı rəssam Əkbər Nağıyev Azərbaycan xalçaları haqqında danışaraq deyir: "Azərbaycan xalçaları inkişaf baxımından mürəkkəb bir yol keçərək sənətkarlıq baxımından mükəmməl səviyyəyə qalxa bilmişdir. Bu inkişaf nəticəsində Azərbaycan xalçaları xovlu və xovsuz olmaqla 2 qismə ayrılmışdır. Bəzi insanlar xovsuz xalçalara o qədər əhəmiyyət verməsələr də, Azərbaycan xalçalarının mənbəyi məhz xovsuz xalçalar hesab edilir və məişətimizin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir.

Bu xovsuz xalçaların - keçə, cicim, zilli, palaz, ladi, şəddə, vərni və sumax kimi 8 növü var. Hər növ öz texnikasına, ölçü və naxışlarına görə bir-birindən fərqlənir.

Naxış, rəng koloriti, ölçü müxtəlifliyi, sıx toxunuşu, əlvanlılığı, şuxluğu Azərbaycan xalçalarını dünya ölkələrinin xalçalarından çox fərqləndirir. Həmçinin təbiətdə olan bitkilərdən hazırlanan təbii rənglər də bu fərqli cəhətlərə daxildir. Sürməyi, şəkəri, innabı, palıdı, sumaxı kimi növləri olan bu boyaqlar müasir dövrdə də boyaqçı rəssam-

lar tərəfindən istifadə olunur. Təbii boyalardan əldə edilən naxışlar ustanın bədii zövqünə uyğun olaraq toxunur.

Xalçalarda ailə, oba, tayfa şəkillərini həkk edən peşəkar xalçaçılar bununla el-oba, tayfa birliyini göstərməyə çalışmışlar. Bunlarla bərabər, üzərində xalqımızın təsərrüfat ənənələrini əks etdirən - qoyun, keçi, at, dəvə və s. heyvanların təsviri olan xalçalar da üs-

kündür. Nəbati, düzbucaqlı, çoxbucaqlı kimi növləri olan bu naxışlar xalçaların ümumi fonunda təsvir olunur. Naxışlar toplu şəkildə deyil ilmə-ilmə, ardıcılıqla yığılır. Əbəs yerə deyilmir ki, "Xalçalar ilmələrlə yazılan və sirləri tam açılmayan gizli tarixdir. Əlbəttə ki, bu qədim sənətin sirləri isə biz müəllimlər tərəfindən tələbələrə öyrədilir".

Bəli, bir-birini qucaqlayan, tamamlayan ilmələrdən yaranan xalçaların hər biri nəinki Azərbaycan mədəniyyətində, bütün dünyada özünə yeni ünvan tapır. Dünyanın müxtəlif muzey-

dikləri kimi, kənd və şəhər əhalisi də ev və saraylarında xalçalardan istifadə etmişlər. Xalçalar əvvəllər daha çox məişətimizdə lazımı əşya kimi yaranısa da, zaman keçdikcə həm gözəllik, həm də bəzək əşyası kimi istifadə olunmuşdur. Nənələrimiz tərəfindən toxunan bu incə ruhlu xalçalar onların yüksək sənətkarlıq bacarığından xəbər ve-

olmuşdur.

Evlərimizdə döşənmiş, divardan asılmış xalçaları oxuya bilirsinizmi sualını çox eşitmişik. Cavabı isə təəccüblü də olsa, "məgər xalça kitab, qəzet, jurnaldır ki, oxuyaq?" olmuşdur. Xalçalarda olan ornamentlər, cəhətlər isə mütəxəssislər tərəfindən oxunur.

Müsaibim xalça mütəxəssisi, sözün əsl mənasın-

tünlük təşkil etmişdir.

Əgər xalçalardan danışırıqsa, deməli naxışlardan yan keçmək olmaz. Cümləyə bəzək verən sözdürsə, xalçanı bəzəyən də naxışlardır. Əlbəttə ki, Azərbaycan xalçalarını nəbati və həndəsi elementlərsiz təsəvvür etmək qeyri-müm-

lərində, şəxsi kolleksiyalarda qorunub saxlanılan əsrarəngiz, zərif və bir qədər də kövrək olan bu sənət nümunələri insanlarda böyük maraq doğurur və sənətsünaslar tərəfindən yüksək qiymətləndirilir.

Arzu MƏMMƏDNAĞİYEVA.